

Tallers d'Història curs 2018-2019: Cosa de tots. Arxius, història i democràcia

A partir de la commemoració l'any 2019 dels 40 anys de democràcia i de la celebració del XVII Congrés d'Arxivística a Sant Feliu de Guíxols, proposem tractar: la construcció de la memòria (individual i col·lectiva) i l'arxiu com a agent en aquest procés de construcció i posterior difusió de la memòria.

La commemoració dels 40 anys de democràcia parteix de la Constitució de la Taula Democràtica de Sant Feliu de Guíxols l'any 1976 i dels esdeveniments que es van succeir en els anys que van seguir:

- 1977, juny, 15. Primeres eleccions generals.
- 1978-1979. Constitució i noves eleccions generals.
- 1979, abril, 3. Primeres eleccions municipals.
- 1979, octubre, 25. Referèndum de l'Estatut.

Es proposa tractar (sempre adaptat a cada nivell):

- Els conceptes d'història i de democràcia.
- La història entesa com a exposició cronològica dels fets més destacables a nivell local, estatal i mundial.
- La història de les persones, les entitats, el mateix Ajuntament, i l'escenari que és la ciutat. De la història i de la democràcia tots en som protagonistes.
- L'Arxiu com a "casa de la memòria" no només com a receptor sinó amb un paper proactiu (l'arxiu vol guardar els documents de persones, associacions i empreses de Sant Feliu de Guíxols).
- Els arxius a l'Estat espanyol van organitzar-se amb la democràcia i ara tenen un paper molt important en la transparència de les institucions i en la protecció de les dades personals.

- La diversitat de les fonts: orals/textuals; personals/institucionals i els tipus de documents que hi trobem.
- Què podem trobar o conèixer a partir de l'arxiu? L'exemple de la recerca que s'ha fet dels 40 anys de democràcia.
- La creació d'art a partir dels arxius i la creació d'arxius d'art, la contraposició amb la memòria oficial.

L'Arxiu vol oferir les següents activitats, de moment centrades en la construcció de la memòria individual, però que es completaran per treballar també el procés de construcció de la memòria col·lectiva:

A.- Xerrades/Powerpoint

- "Les ales de la memòria"

Aventures de Xot, el mussol ganxó

En Xot és un petit mussol que vol saber el perquè de les coses. Un dia es pregunta perquè té ales i, tot buscant la resposta arriba a una biblioteca on queda meravellat per una pintura que el motivarà a conèixer Rafael Patxot. El troba a casa, escrivint les memòries i els records de la seva infantesa, també les històries que li explicava el seu avi... En Xot s'adona que Rafael Patxot pot ensenyar-li moltes coses i decideix quedar-se amb ell.

Conte per a Cicle Infantil i Cicle Inicial de primària

Durada: ½ h aproximadament.

-1 "La història: tots en som protagonistes"

-2 "L'arxiu: cosa de tots"

Com que hi ha molt de contingut, el programa s'ha dividit en dues xerrades complementàries que es poden fer de manera consecutiva però que també poden funcionar de manera independent.

Es poden fer al cicle inicial, però les recomanem a partir de cicle mitjà. Els continguts s'adapten per nivells.

Durada: 1h aproximadament

Base per al treball: llibre de Gerard Bussot *Gent d'un segle. Sant Feliu de Guíxols 1900 – 2000 (401 apunts biogràfics)* i l'Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols

Continguts xerrada 1

“La història: tots en som protagonistes”

Explicació de la importància de la vida de les persones per a construir la història. Tots som protagonistes, no importa si la nostra família ve de fora. Totes les experiències, totes les cultures sumen i s'enriqueixen.

Explicació d'unes quantes biografies del llibre (homes i dones).

Explicació dels documents antics i la seva versió moderna (correspondència/*email*; agendes, diaris, dietaris; àlbum de fotos/*facebook*). Exemples de l'Arxiu

Explicació de la importància de la comunicació amb els grans (història oral)

Explicació de la importància de la conservació d'aquests documents (la funció de l'Arxiu en la construcció de la memòria).

Continguts xerrada 2

“L'arxiu: cosa de tots”

A partir dels documents personals, explicació de la importància de la conservació dels documents als arxius per a la conservació de la memòria i la recerca.

Explicació de l'existència de l'Arxiu Municipal a Sant Feliu de Guíxols.

Origen i història dels arxius. Des de l'inici, el seu desenvolupament està vinculat a quatre funcions essencials:

- 1 L'administració de recursos col·lectius
- 2 El registre de fets de la comunitat (història i identitat col·lectiva)
- 3 La prova i garantia drets dels ciutadans.
- 4 A l'alternança pròpia de la democràcia en els òrgans de govern.

-“Fem memòria: art i arxius!”

(Rosa Maria Rourich)

En diferents versions per tots els cicles escolars.

Durada: 1h aproximadament.

B.-Taller de plàstica: “Fem memòria: art i arxius!” Rosa Maria Rourich

***I believe a leaf of grass
is no less than the
journey-work of the stars.***

*(Crec que una fulla d'herba
no és menys que
que el recorregut fet per les estrelles.)*

Walt Whitman,
Leaves of Grass (1855)

***Tota persona o substància és com un món petit que
expressa el gran.***

Gottfried Wilhelm Leibniz
Discurs de Metafísica (1686)

B1.- MARC TEÒRIC

Som el que recordem. Sense memòria no sabríem qui som, no tindríem identitat, ni individual ni col·lectiva.

Ara bé, també som el que oblidem.

Memòria i oblit son la cara i la creu de la nostra identitat, la llum i l'ombra de la nostra existència, del nostre ser. Si ho recordéssim tot, el present s'ensorraria sota el pes de tants records. Si no recordéssim res, ens quedariem sense brúixola en un present desert. El verí està en la dosi, va dir Paracels.

Però recordar i oblidar no es conjuguen de la mateixa manera. L'oblit, sembla, es fa sol. Certs records, certes vivències o esdeveniments "cauen", sense que ens n'adonem, en l'oblit. La memòria, en canvi, l'hem de fer. Contra la força de l'oblit.

Es probable que el llenguatge oral emergís precisament per fer memòria, per fixar amb paraules, atrapar en la trama d'un relat, el que hem vist, fet, viscut, imaginat. I poder així transmetre-ho de generació en generació.

Amb tot, no n'hi havia prou. Calia donar un pas més i *externalitzar*, com diríem ara, el servei de fer memòria, trobar-li un suport més sòlid i fiable que la nostra precària existència i fràgil memòria. I primer el van trobar mitjançant el llenguatge visual, és a dir traduint en imatges allò del que volien deixar constància. I més endavant, amb el llenguatge escrit, es a dir, convertint els sons en signes per poder gravar en un suport sòlid (argila, pedra, paper...) les paraules que el vent tan fàcilment s'endú. I guardar-les en un lloc segur. És així com van néixer els arxius, gairebé al mateix temps que l'escriptura. Per preservar els acords establerts, les lleis i els decrets dictats, el tractats. I d'aquesta manera fer la memòria que el poder de torn necessitava per el funcionament de la societat.

Els arxius, però, no feien la imatge del poder. De com volia ser recordat, glorificat. Això era obra d'escultors, arquitectes i pintors. O de poetes i escriptors.

Aquesta obra, la que amb el pas del temps es va considerar art en majúscula, va trobar aixopluc, a partir del s. XVIII, en els museus, el temple de les muses, especialment després de la Revolució Francesa quan els tresors reals van ser declarats per

al poble. Les obres fruit de la inspiració divina que brillaven amb llum pròpia en els museus poca cosa tenien a veure amb els brins d'herba, les obres terrenals dels arxius.

Quan va començar, doncs, el món de l'art a apropar-se al món dels arxius? No va ser fins al s. XX, com a conseqüència dels profunds canvis socials provocats per la revolució industrial en el s. XIX. L'any passat vam veure com la invenció del tren i de l'aparell fotogràfic van posar la velocitat al cor de la societat. Velocitat per anar d'un lloc a l'altre i velocitat per a captar imatges. Ja no calien anys d'estudi, ni hores pintant en un taller, ni ser un geni creador per a generar un munt d'imatges. L'artista perdia el monopoli de la imatge. Tothom que tingués un aparell en podia fer. Començaren a proliferar tota mena d'àlbums, familiars, temàtics, documentals... La narració històrica deixa de ser lineal, ja no hi ha una sola manera de mirar el món.

La simultaneïtat d'imatges sense aparent relació entre elles, la fragmentació del temps en instants susceptibles de múltiples combinacions, altera radicalment la manera de percebre, de viure l'espai i el temps. I per tant de fer memòria.

Els intel·lectuals tracten d'esbrinar què representen aquests canvis i els artistes cerquen la manera de representar-los.

El filòsof Siegfried Frankauer va ser un dels primers en alertar, en el seu text sobre la fotografia, el 1927, sobre l'impacte devastador que la fotografia "tecnològica", que permet la producció de sèries, la repetició, tindria sobre l'obra d'art produïda artesanalment. Aquesta obra, per més que cerqui un llenguatge plàstic adient a la dinàmica dels nous temps, no deixa de ser una obra singular. La qual cosa entra en tensió, per no dir en flagrant contradicció, no només amb la fotografia, sinó amb el món que intenta representar, perquè aquest món està regit per la producció industrial, és a dir, mecànica i en sèrie. I per tant, impersonal.

Com responen els artistes a aquesta tensió?

Uns segueixen produint obres úniques, ja sigui amb la intenció de reflectir la nova realitat—expressionisme, cubisme, futurisme—, ja sigui per superar-la o distanciar-se'n amb un art pur, l'art abstracte, el contingut del qual ja no es refereix a res

extern, sinó només a ell mateix. D'altres, en canvi, opten per qüestionar la validesa de l'obra artesanal i única en un món regit per la producció en sèrie i busquen exploren nous camins, nous llenguatges plàstics.

Marcel Duchamp (1887-1968), amb els "ready-mades", els "objectes ja fets" (el que més ressò va tenir, l'obra **Fontaine**, un urinari posat cap per avall en una sala d'exposició que va firmar amb un pseudònim) va ser el primer en qüestionar la noció d'art, d'estètica i del rol de l'artista en la societat industrial. Va inspirar el naixement d'un seguit de corrents –Art Conceptual, Pop Art, Fluxus, ArtePovera, Happening, etc.-, que tenen en comú el rebuig a l'obra d'art singular i objecte de culte per posar l'accent en el concepte o en l'obra efímera, la cultura popular, la implicació de l'artista en l'esdevenir social.

Aquest grup heterogeni d'artistes es distancia de la dinàmica establerta pels museus, de l'obra sacralitzada, per apropar-se a la societat real i als seus problemes. Una societat que patirà al llarg del segle XX dues Guerres Mundials i nombroses revoltes, els crims de les quals seran silenciats durant molt temps. I que alhora pateix un bombardeig creixent de propaganda i informació (una informació cada cop més fragmentada i controlada per interessos opacs) a través de les noves tecnologies (televisió, ordinador, mòbil), les mateixes que utilitzem per externalitzar el servei de fer memòria.

Com és possible fer memòria, construir la nostra identitat individual i col·lectiva, en un present tan saturat de dades inconnexes i efímeres que, a més, podem emmagatzemar pràcticament en l'infinít? Què cal guardar, què no? Tenim temps per fer memòria? Quin és, actualment, l'equilibri entre l'oblit i la memòria?

L'art de fer memòria, sobre com la fem, com la podem fer en el si de la nostra societat, es converteix en el tema central per a molts d'aquests artistes. Per això plantegen la seva obra com a arxiu o en tant que arxiu, seguint de manera peculiar i heterodoxa els principis del treball arxivístic. Amb ella enceten un diàleg amb els arxius com a institucions que legitimen la memòria pública i també la privada, un diàleg que s'alimenta a ell mateix, que qüestiona els límits d'aquesta legalitat, les

formes com el poder de torn, traça les fronteres entre la memòria i l'oblit, dicta subreptíciament com hem de fer memòria. Un diàleg que busca fer memòria de l'oblit, obrir entre tots nous camins per poder seguir, lliurement, fent memòria.

2.-MARC PRÀCTIC

Les propostes de plàstica giren a l'entorn d'aquesta relació entre art i arxiu, a l'entorn de l'art de fer memòria. Amb un doble objectiu:

- Prendre consciència de com fem memòria. I de practicar-ho.
- Prendre consciència que un arxiu és un ens que recull la memòria individual i col·lectiva i que, per tant, és obra de tots. I de practicar-ho.

Es tracta, doncs, en primer lloc, de fer un exercici de memòria individual i/o col·lectiva.

Una vegada fet, de triar aquell record o records (de nosaltres, la nostra família, la nostra escola, la nostra ciutat) que voldríem dipositar a l'arxiu perquè se sumi a la memòria col·lectiva de la nostra ciutat. I elaborar-ho en un format adient per poder ser arxivat.

-COM FEM MEMÒRIA? ALGUNS EXERCICIS PRÀCTICS

-Podem començar preguntant a classe sobre què recordem i què no. Com per exemple:

Quin és el record més antic que tenim?

Quin és el meu millor record?

Recordem el primer pas que vam fer? La primera paraula? El primer dia a l'escola? Si no, algun familiar o amic ho recorda per a nosaltres?

Recordem tot el que vam fer ahir?

-Com és que ho recordem?

Per què a casa en parlem sovint?

Per què hi ha una foto o algun objecte que m'ho recorda?

O per què el que em va passar va ser tan fort, tan important per a mi, que em va quedar gravat per sempre?

Creieu que els records es modifiquen amb el pas del temps?

-Podem preguntar sobre l'àmbit familiar:

Els vostres pares, avis, oncles... us expliquen sovint coses del seu passat?

Els feu preguntes sobre el seu passat: com eren de petits, on vivien, a què jugaven....

Què voldríem preguntar als vostres pares a altres familiars sobre la seva vida?

Teniu àlbums de fotos a casa? Els mireu sovint? Us ajuda a recordar? Quines son les vostres fotos preferides? I la que millor recordeu? Per què? I les que no recordeu en absolut? Algú se'n recorda per vosaltres a casa? Us ve el record quan us ho expliquen?

Quina és la foto més antiga que teniu a casa? És d'un familiar o familiars? Sabeu qui son, què van fer...?

Quin record familiar, d'algun moment viscut amb la vostra família us agradaria compartir amb la classe. En teniu alguna foto, d'aquest moment? En podeu fer un dibuix o breu redacció?

-Podem preguntar sobre l'àmbit escolar:

Quina excursió, activitat, moment de la classe recordem i compartim entre tots? Ho recordem de la mateixa manera?

Què ens agradaria recordar o no voldríem oblidar de l'escola de grans? En teniu alguna imatge? En podeu fer un dibuix, una foto o redacció?

-Podem preguntar sobre Sant Feliu:

Quins records tenim associats a la ciutat: un dia a la platja, al parc, un aniversari, una festa, el dia que vam arribar, el dia que ens vam mudar de casa...

Quin racó, quina part de Sant Feliu t'agrada més i no voldries que desaparegués en el futur. En tens alguna imatge o en pots fer un dibuix o breu descripció?

Has preguntat als teus pares, oncles, avis, com era Sant Feliu abans? Com era de petits o quan hi van arribar, si és que venien d'un altre lloc? Tenen fotos de quan eren petits? Les mireu i comenteu? Quines us agraden més i per què?

Coneixes alguna persona gran del teu barri que et pugui explicar com era abans?

-COM FEM MEMÒRIA: PROPOSTES D'ELABORACIÓ PLÀSTICA

Una vegada que hàgim fet els exercicis que hem triat, decidirem com elaborem plàsticament el record o records que hem escollit. L'elaboració pot ser individual o col·lectiva.

-fer un àlbum amb les fotos o dibuixos del tema o temes escollits, acompanyats (o no) de textos.

Si s'escull fer un àlbum individual, convindria que tots tinguessin un mateix format (fulls A4 o A3), que es posés un límit de fulls per alumne i que es presentés en una carpeta o capsa o enquadernació elaborada entre tots.

Estaria bé també que el tema fos el mateix per a tothom (El millor record de la meva vida. El que no voldria que canviés de Sant Feliu. Com era el Sant Feliu dels meus pares, etc.)

Si s'opta per un àlbum col·lectiu, el tema es consensua entre tots i s'elabora en equip o repartint les tasques. L'estil de l'àlbum (imitant els antics, els nous formats, com scrap-book...) i els mitjans utilitzats per la seva elaboració (fotos, fotocòpies, dibuixos, collages, textos, etc.) són de lliure elecció.

-fer un pòster col·lectiu, d'un format no gaire gran, un mapa dels records sobre el tema escollit entre tots.

Podria haver-hi la foto de cada alumne amb un breu text o dibuix a sota sobre el seu record més destacat sobre el tema. I fer un marc entre tots.

Si el tema escollit és quelcom que han viscut col·lectivament (una excursió, una visita a un barri de Sant Feliu...) en lloc de dibuixos o fotos individuals, es pot fer un dibuix o collage entre tots on cadascú porti allò que més vívidament recorda.

-fer un reportatge o reportatges sobre el tema escollit (entrevistes, fotos, dibuixos, comentaris) i elaborar un diari o un dossier.

-'selfies around Guíxols' (a partir d'ESO)

Les noves tecnologies ens permeten captar tota mena d'imatges i compartir les a les xarxes socials. Amb les selfies

podem fer-nos autoretrats en tota mena de contextos i situacions. És una manera de definir la nostra identitat, de dir qui som, com volem ser vistos. A vegades només ens importa la pròpia imatge. D'altres però, l'entorn també esdevé important. Per dir que hem estat a tal o qual lloc, amb una colla d'amics, família...

Cada alumne es podria fer una selfie en un lloc de Sant Feliu significatiu per ell, un lloc amb el qual s'identifica i/o que voldria preservar en el futur. I explicar en un breu comentari perquè ha escollit tal o qual lloc.

Aquestes propostes son merament orientatives.

En els powerpoints elaborats per als diferents nivells escolars, especificaré les propostes, mostraré i comentaré l'obra d'artistes que tenen com a centre d'interès l'art de la memòria i els arxius.

La realització del taller requereix la visualització prèvia del powerpoint amb el mateix títol.

Els professors que considerin oportú fer el taller, poden escollir una o més de les opcions. Cada opció és un projecte a treballar en diferents sessions. Calrà concretar quin és el suport que farà l'Arxiu Municipal (Rosa Rourich) a l'aula. Es pot demanar el suport per iniciar l'activitat, o bé es pot començar a preparar el tema a l'aula i demanar el suport per supervisar el treball en curs. **O bé es pot realitzar sense cap tipus de suport.**

L'Arxiu no proporciona el material per el Taller de Plàstica

- 3 Exposició de treballs de plàstica a l'antic Hospital, maig de 2019, coincidint amb el XVII Congrés d'Arxivística (lliurament al principi del mes d'abril):**
A partir de treballs col·lectius elaborats al llarg del curs

Treball col·lectiu sobre la memòria, partint dels records i les experiències personals i familiars.

4 Mostra de Sant Jordi, abril de 2019 (lliurament dels treballs al principi del mes de març):

Treball individual : **“Quina vida”**

4.1- Elaborar una autobiografia o la biografia d'un personatge a escollir per tota la classe. Recomanat per CS de Primària i per a ESO.

- a.- Fer una selecció de personatges (varietat d'oficis, equilibri homes/dones, que tinguin que veure amb la vida del barri on es troba l'escola, etc...). Es poden escollir persones representatives dels barris de les escoles.
- b.- Fer un pla de recerca amb les fonts que es poden consultar: fonts orals, fonts escrites, fotografies, etc.
- c.- Treball de recerca: buscar informació en llibres o a Internet sobre el personatge/s escollits.
- d.- Treball de camp: buscar informació complementària sobre el personatge/s escollits.
- e.- Pensar una forma (biografia, còmic, mural, auca) i una estructura o sumari amb els continguts.
- f.- Estructurar la informació (text, imatges i dibuixos) d'acord amb el que s'ha planificat.

4.2 - Cada alumne redacta la biografia d'un membre de la seva família, a escollir lliurement. Recomanat per a CI i CM de Primària.

Fons a consultar:

- Documents personals: partida naixement, escrits com memòries o cartes, fotografies
- Entrevistes a familiars i coneguts
- Objectes conservats

Fer la reflexió: Què hi ha del cert? Què es pot documentar? Què és llegenda?

4.3- dibuix d'un retrat "com els d'abans" d'un membre de la família o de tota la família.

Per als a les xerrades podeu contactar:

Actiescola SLU:

- Telf. 972 80 55 25

Per a emergències: 610 10 38 11 (Alfons) / 620 24 42 24 (Marta)

- E-mail: actiescola@actiescola.cat

Per als tallers de plàstica i les visites a l'Arxiu Municipal podeu contactar:

M. Àngels Suquet o Anna Martínez:

- Telf. 972 32 25 93

- E-mail: angels.suquet@guixols.cat